

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

УДК 343.34

Бедрата Анастасія Віталіївна

студентка факультету соціології та права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Бедратая Анастасия Витальевна

студентка факультета социологии и права

Национального технического университета Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Bedrata Anastasiia

Student of the Faculty of Sociology and Law

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Ніколюк Аліна В'ячеславівна

студентка факультету соціології та права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Николюк Алина Вячеславовна

студентка факультета социологии и права

Национального технического университета Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Nikolyuk Alina

Student of the Faculty of Sociology and Law

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Науковий керівник:

Павленко Ірина Вікторівна

кандидат юридичних наук, старший викладач

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕРОРИЗМ
РАЗВИТИЕ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ ОБ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ТЕРРОРИЗМ
DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CRIMINAL LEGISLATION ON
RESPONSIBILITY FOR TERRORISM**

Анотація. У статті досліджується історичний розвиток та процес становлення кримінального законодавства України, вчинення кримінальних правопорушень у сфері тероризму. Здійснено порівняльний аналіз кримінальних кодексів 1927, 1960 та 2001 рр. у частині статей, які встановлюють відповідальність за терористичний акт. Розглянуто питання розмежування терористичних злочинів від інших подібних. Ці питання набувають все більшої актуальності у зв'язку із посиленням напруги як на національному рівні, так і на міжнародній арені, зокрема: у зв'язку зі зростанням радикально налаштованих прихильників релігії, противників діючої влади у різних державах світу, особи традиційних поглядів, які відмовляються сприймати лібералізацію та розширення прав національних меншин. Проте незважаючи на стрімкий розвиток популярності цього питання у світовому масштабі, особливу увагу у цій статті варто зосередити на розвитку національного нормативно-правового регулювання питання визначення поняття тероризму, встановлення відповідальності за такі діяння, поширенню проявів

тероризму, а також вчиненню терористичних угруповань на нашій території, окреслення превентивних дій, які може здійснити держава Україна, для запобігання поширенню цих злочинів. Актуальність, даного питання на теренах України зумовлено різноманітними чинниками, зокрема: нестабільна економічна ситуація у державі, що пригнічує громадян, штопаючи їх на злочинний шлях заради легкої наживи; також варто зауважити на нестабільну політичну ситуацію у державі, яка зумовлює появу опозиційно налаштованих громадян, не досягаючи бути почутими мирним шляхом на мітингах і акціях протесту змушені вдаватися до більш радикальних проявів своєї політичної позиції. У результат дослідження, проведеного у статті, було встановлено, як розвивалося національне кримінальне законодавство у частині терористичних злочинів, проаналізовано зміст, встановлено, які недоліки та переваги можна виявити у кримінальних кодексах 1927, 1960 та 2001 р.р., були запропоновані варіанти удосконалення законодавства, а також пропозиції щодо зміни ієрархії цінностей під час розробки нового Кримінального кодексу, проект якого вже розроблено ініціативно. Групою юристів та науковців у галузі права.

Ключові слова: кримінальний кодекс, терористичний акт, терористичні злочини.

Аннотація. В статье исследуется историческое развитие и процесс становления уголовного законодательства Украины, совершение уголовное правонарушение в сфере терроризма. Осуществлен сравнительный анализ криминальных кодексов 1927 1960 и 2001 гг. в части статей, которые устанавливаются ответственность за террористический акт. Рассмотрены вопросы разграничения террористический преступление от других подобных. ЭТИ вопросы приобретаются все большую актуальность в связи с усилением

напряжения как на национальном уровне, так и на международной арене, в частности: в связи с ростом радикально настроенных сторонников религии, противника действующей власти в разных государствах мира, особи традиционных взглядов, которые отказываются принять либерализацию и расширение прав национальных меньшинств. Однако, несмотря на быстрое развитие популярности этого вопроса в мировом масштабе, особенно Рамус в Этой статье Стоит сосредоточиться на развитии национального нормативно-правового регулирования вопроса определили Понятие терроризма, установление ответственности за Такие действия, распространение проявлений терроризма, а также совершение террористических группировок на Нашей территории, очерченности превентивных действий, которые может осуществить государство Украина, для предотвращения Распространение этих преступления. Актуальность, данному вопросу на территории Украины обусловлено разнообразными Фактор, и в частности: нестабильная экономическая ситуация в государстве, что подавляет граждан, итпаючи их на преступный путь ради легкой наживы; также Стоит заметить нестабильной политичну ситуацию в государстве, которая обуславливает появились оппозиционные настроенных граждан, не достигающие быть услышать мирных Путем на митингах и акциях протеста вынуждены вдаваться к более радикальным проявлений своей политической позиции. В результате исследования, проведенного в статье, было установлен, как развивалась национальное уголовное законодательство в части террористический преступление, проанализированы Содержание, установлен, которые Недостатки и Преимущества можно выявить в уголовные кодексах 1927 1960 и 2001 г.г., были предложены варианты совершенствования законодательства, а также предложения щодо Изменения иерархии ценностей во время

разработки нового уголовного кодекса, проект которого уже разработан инициативно. Групп юристов и ученых в области прав.

Ключевые слова: уголовный кодекс, террористический акт, террористические преступления.

Summary. The article examines the historical development and the process of formation of criminal legislation of Ukraine, the commission of criminal offenses in the field of terrorism. A comparative analysis of the criminal codes of 1927 1960 and 2001 was carried out in terms of articles that establish responsibility for a terrorist act. The question of differentiation of terrorist crimes from other similar ones is considered. These issues are becoming increasingly important in connection with the escalation of tensions both at the national level and in the international arena, in particular: due to the growth of radical adherents of religion, opponents of the current government in different countries, individuals of traditional views. refuse to accept the liberalization and empowerment of national minorities. However, despite the rapid development of the popularity of this issue on a global scale, special attention in this article should be focused on the development of national regulations on the issue of defining the concept of terrorism. Outline the preventive actions that the state of Ukraine can take to prevent the spread of these crimes. The urgency of this issue in Ukraine is due to various factors, and in particular: the unstable economic situation in the country, which depresses citizens, trampling them on a criminal path for easy profit; It is also worth noting the unstable political situation in the state, which leads to the emergence of opposition-minded citizens who are unable to be heard peacefully. At rallies and protests are forced to resort to more radical manifestations of their political position. As a result of the research conducted in the article, it was established how the national criminal legislation developed in terms of terrorist crimes, analyzed the content, established what disadvantages and advantages can be

found in the criminal codes of 1927 1960 and 2001, proposed options for improving the legislation, as well as Proposals for Changing the Hierarchy of Values during the development of the new Criminal Code, the draft of which has already been developed on its own initiative. Groups of lawyers and scholars in the field of law.

Key words: *criminal code, terrorist act, terrorist crimes.*

Постановка проблеми. З моменту початку реформи кримінального законодавства особливу увагу серед науковців, законодавців та небайдужих громадян привернув Кримінальний кодекс України (далі – КК України), його зміст, структура, недоліки, а також перспективи розвитку. У КК України 2001 р. вперше законотворці здійснили переоцінку цінностей у суспільному житті, збільшили кількість статей і розділів, деталізуючи окремі розділи Кримінального кодексу 1960 р. та 1927 р., наголошуючи на важливості захисту і охорони тих чи інших суспільних відносин. Окрему увагу хотілось би зосередити на злочинах, які визнаються терористичними, проаналізувати етапи розвитку антитерористичного законодавства, а також розмежувати ці злочини від схожих на них.

Перерозподіл територій, бажання поширити владу на інші території, релігійна, расова та національна ворожнеча призвели до збільшення кількості конфліктів, які супроводжуються жорстоким нападами та гучними закликами (теракт у готелі «Семіраміс», організований бойовиками єврейського воєнізованого угруповання «Хагана», серія терактів у московському метро, у торговельному залі магазину №15 та на вулиці 25 Жовтня 1977 року). Положення кримінального законодавства, що стосуються терористичних злочинів, містяться як у кодексі 2001 р., так і в кодексах 1927 р. та 1960 р., проте мали різне формулювання та зміст.

Результати аналізу наукових публікацій. Попри суспільну небезпечність цих злочинів, комплексно це питання серед науковців й досі

залишається малодослідженим. Окремі аспекти терористичних злочинів вивчали А. М. Лисенко, Г. С. Берест, В. В. Літвін, М. В. Семикін та інші.

Метою статті є аналіз антитерористичного законодавства на різних етапах історичного існування України, визначення їх недоліків, а також розмежування цих злочинів від інших, схожих за змістом.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні питання тероризму розглядається не лише на державному рівні, а й на міжнародному. Представники міжнародної спільноти ведуть боротьбу з випадками тероризму, їх виконавцями, розробляючи антитерористичні акти, залучаючи до їх прийняття все більшу кількість держав світу. Розробка заходів боротьби з тероризмом розглядається у рамках діяльності НАТО, Антитерористичного центру держав СНД, Всесвітнього антикримінального та антитерористичного форуму (ВААФ) та інші. Міжнародна діяльність протидії тероризму визначає загальну спрямованість держав світу, але не визначає окремі ознаки цих злочинів та відповідальність за них. Ці питання розглядаються у кримінальному законодавстві на національному рівні кожної країни.

Звертаючись до українського законодавства на різних етапах його розвитку, можна виявити наступне. У КК УСРР 1927 року у розділі I «Контрреволюційні злочини» у ст. 54-8 передбачається відповідальність за вчинення терористичних актів, спрямованих проти представників радянської влади чи діячів революційних робочо-селянських організацій, та участь у виконанні таких актів, хоча б й окремий виконавець такого акту й не належав до контрреволюційних організацій [1]. Також ст. 54-10 передбачає відповідальність за заклики до вчинення таких злочинів шляхом розповсюдження літератури відповідного змісту, агітацію тощо. Отже, ознаками терористичних злочинів у КК УСРР від 1927 року є те, що вони належать до контрреволюційних злочинів, тобто вчиняються вони з певною контрреволюційною метою; терористичними визнавалися злочини,

які виражалися діями щодо конкретної особи – представника радянської влади чи робітничо-селянської організації, тобто терористичними злочинами можуть бути визнані: вбивство вище зазначених осіб, замах на вбивство, нанесення тяжких тілесних ушкоджень та інші протиправні діяння, що посягають на здоров'я представників влади або організацій. Аналіз статей кодексу 1927 р. дає зрозуміти, що законодавці намагалися передбачити усі злочини, які б несли найбільшу суспільну небезпеку, проте сформулювати поняття терористичних злочинів не вдалося.

Кримінальний Кодекс КК 1960 р. не містив у собі такого злочину як терористичний акт, проте за аналогією з попереднім кодексом у Главі I Особливої частини «Злочини проти держави» ст. 58 міститься положення про посягання на життя Президента України, Голови, заступника Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Уряду України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду України, Генерального прокурора України, вчинене у зв'язку з їх державною діяльністю та ст. 59 посягання на життя представника іноземної держави, вчинене з метою спричинити міжнародні ускладнення [2].

На відміну від КК УСРР 1927 року КК УРСР, 1960 р. містить точну вказівку на діяння, яке буде визнаватися терористичним (посягання на життя), а також перелік осіб, посягання на життя яких вважається терористичним. Окремим нововведенням було передбачення відповідальності за посягання на життя представників іноземної держави. Розширення кола осіб, які б могли бути визнані постраждалими від даного злочину, свідчить про те, що як окремі держави, так і міжнародна спільнота звернули увагу на підвищення рівня тероризму у світі, а також на необхідність вжиття заходів боротьби із ними. Законодавці розмежовують посягання на життя державних службовців та представників інших держав, передбачаючи наслідки вчинення протиправного діяння

щодо конкретних осіб. Вчинення злочинів щодо особи-представника власної держави передбачає негативні наслідки лише всередині держави, порушуючи порядок і лад у державі, натомість як посягання на життя представника іншої держави створює загрозу авторитету держави на світовому рівні, а також сприяє розвитку міжнародної злочинності.

Кримінальний кодекс 2001 року пропонує кардинально інший погляд на терористичні злочини. Ч. 1 ст. 258 КК України передбачає відповідальність за терористичний акт, але об'єктивна сторона представлена значно більшою кількістю діянь [3]. Новий Кримінальний кодекс розширив перелік злочинів, які визнавалися терористичними, були додані застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, а також погроза вчинення зазначених дій. Метою таких дій є порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення або вплив на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а наслідками – небезпека для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків [3]. Пізніше у 2006 р. були додані статті 258-1 – 258-5, якими передбачені злочини, що сприяють вчиненню терористичного акту. Отже, законодавець наголосив на небезпеці не лише вчинення терористичних актів, а і будь-яких дій, які є допоміжними у вчиненні злочину, передбаченого ст. 258 КК України.

Таким чином, у порівняння з кодексами 1927 р. та 1960 р. кримінальний закон 2001 р. є більш ефективним та деталізованим, проте існують і певні недоліки. Не можна стверджувати, що диспозиція ст. 258 містить виключний перелік діянь, метою яких може бути порушення

громадської безпеки, залякування населення, провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, вплив на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста). Проте, як виходить із законодавства, інші дії, вчинені з цією метою, не будуть вважатися терористичними актами, оскільки не передбачені диспозицією відповідної статті. Об'єкт, на який посягають терористичні злочини – громадська безпека, що відображено у назві розділу, у якому містяться ці діяння.

Окремим кроком у розвитку антитерористичного законодавства було прийняття Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [4]. Цей закон деталізує положення кримінального кодексу, але у деяких положеннях виникають суперечності, що свідчить про відсутність послідовності та узгодженості у розробці кримінального законодавства у галузі тероризму. Сутність терористичних актів і тероризму в цілому по-різному визначається у вище зазначених нормативно-правових актах, хоча вони покликані забезпечувати захист держави і суспільства від одних і тих самих протиправних діянь.

На практиці під час кваліфікації злочинів може виникнути спірні питання застосування ст. 258 «Терористичний акт» або ст. 113 «Диверсія», оскільки об'єктивна сторона обох протиправних діянь має багато спільних ознак. Ст. 113 КК України містить злочин, об'єктивна сторона якого виражається у вчиненні вибухів, підпалів або інших дій, які мають на меті ослаблення держави, масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, спрямовані на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи

оборонне значення тощо [3]. Як можна побачити з диспозиції ст. 113 КК України, основною ціллю диверсії є послаблення держави, її громадян, завдання шкоди суспільно важливим об'єктам господарства. Натомість ціллю тероризму є інакша – це залякування населення, привертання уваги та створення розголосу, завдяки чому підвищуються значущість та авторитет терористичних угруповань.

Висновки. Порівняльно-правовий аналіз законодавства у сфері боротьби з тероризмом, а саме кримінальні кодекси 1927 р., 1960 р., 2001 р., дає змогу визначити, що його розвиток є прогресивним. Положення чинного кримінального кодексу є набагато ефективнішими за попередні редакції, проте важливо зазначити, що перелік злочинів, які визнаються терористичними є достатньо обмеженим, а тому потребує доопрацювання. Відмежування терористичних актів від диверсії полягає у меті вчинення кожного зі злочинів, а тому це є основною ознакою, яка відокремлює ці діяння.

Література

1. Кримінальний кодекс України. Затверджено Центральним Виконавчим Комітетом Української РСР від 8 червня 1927 р.
2. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України від 28.12.1960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05> (дата звернення: 8 грудня 2020 р.).
3. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 8 грудня 2020 р.).
4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України. Відомості Верховної Ради України № 638-IVр. 20 березня 2003 року URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 3 грудня 2020 р.).